

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Gregorio Arruti Legorburu

*Lezo, Gipuzkoa
(1927)*

Aurkibidea

Biografia

Lezoko Herriondo bailarako
Bordatxo baserrian jaio zen
Gregorio. Aita Bordatxo
bertakoa zuen eta ama
Lopene baserrikoa. Zortzi urte
zituenerako hasia zen
aitarekin itzain-lanetan, idi
parearen aurretik jarrita
aretzen edo goldatzen aritzen
zirenean. Lezoko eskolara
joaten hasi zen, baina gero
Errenteriako fraideetara bidali
zuten eta Miguel Zozaya
irakaslearekin ere aritu zen
klase partikularrak hartzen.
Bordatxo sagardotegia izan
zen, betitik ezagutu zuen
bertan sagardotegia
Gregoriok: arreba eta
lehengusuarekin batera
sagardo pitxarrak ateratzen
edo kobratzen aritzen zen.
36ko gerra etorri zenean,
sagardotegia itxi behar izan
zuten. Gerra garaian
Jaizkibelen zebiltzan langile-
batailoietakoei baserriko
goiko solairuan egiten zuten
lo egunero eta baserriaren
bazter batean sukalde
moduko bat zuten soldaduek
jatekoa presta zezaten. Gerra
ondoren berriz ireki zuten
sagardotegia baina aurretik
ezagututako giroa aldatu egin
zela kontatzen du Gregoriok.
Geroago, Lezoko kalean
dagoen Txerrimuño etxean
saltzen zuen baserrian
egindako sagardoa. Gaztea
zela, Pasai Donibanen arrain-
deskargan lan egindakoa da
baina hura uztean bere
gogoko lanean aritu izan da,
baserrian. Esnea eta
haragitako behiak salduz
atera dute irabazpidea.
Lehenengo bere ama joaten
zen esnea saltzera eta gero
arreba aritu zen. Urte asko
daramatza arrebak
Errenteriako plazan barazkiak
saltzen baina gero eta
zailagoa zaie salmentari eta
baserriko lanbideari eustea.

Zintak

LEZ-024

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Zabala, Edurne
- **Data:** 2009-11-25
- **Iraupena:** 102 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Elexpuru, Juan Martin

Pasarteak

1. Itzai, aitari soroan laguntzen

- **Erref:** LEZ-024/003
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:05:00. **Bukatu:** 00:06:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak

Laburpena:

<p>Ganaduen aurrean gidari egitea da itzainaren lana ("itulan" edo "itaurrean" egitea esaten zaio beste leku batzuetan). Bordatxon beti egoten zen idi-parea. Lehenengo goldatu eta gero areaz gozatzen zen lurra.</p>

Transkripzioa

-Zein izaten zan itzaian lana? Zuk esan dezu itzai ibiltzen ziñala txikitan. Ze izaten zan; itzaian lana zein zan?

-Ba, itzaian lana, generalmente, ba, aita izaten zan atzetikan, edo aria, edo goldia-edo zeakin, eta semia edo alaba edo kasu hontan ni, ba ganau aurrian, makilla hartu ta ganaua giatzen, aurretikan. Atzetik eju iten zienian "buelta!" o "geatu!" o zea, ba, aitan esanera. Lan hortan ibiltzen giñan.

-Eta ze ganado?

-E?

-Ze ganau ibiltzen zan? Ze ganadua zan, behiak, idiyak?

-Idiyak.

-Idiyak.

-Idiya, guk idiya. Berandu arte idi paria beti izandu zan Bordatxon. Gero [eramandakua], baiño beti idi paria.

-Eta, gero jartzen zenuten aria edo goldia.

-Bai.

-Aria zertako izaten zan?

-Ba, lehenbixi itten zan lurra goldatu. Lurrai buelta eman. Eta gero aria izaten zan, ba, lur hura gozatzeko, txikitzeko, eta egin behar zan generua ereittekko preparatzeko. [...] lurra gozatuta jarri, eta gero, ba, ondotikan, edo lastua, edo babarruna, edo erremolatxa edo arbiya, edo in behar zana ereittekko; preparatuta jarri.

2. Ganadu asko baina txerririk ez

- **Erref:** LEZ-024/004

- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:06:25. **Bukatu:** 00:07:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

<p>Hamar bat behi, idi-parea, astoa... izaten zuten baserrian. Txerririk ez. Orduan baserritik bazegoen bizibidea.</p>

Transkripzioa

-Ganadu asko zenuten zuek, orduan?
 -Hemen, nik ezautu dutenez, gehiena, bueno, garai hartan, ni mutil kozkorra nitzala, orduan gutxixio zan, ordun [...] dozenan bat, [edo holakokin]; hamar bat behi, zortzi-hamar bat behi, ta beste bi-hiru txekor, eta idi paria. Idi paria, beti. Aston bat, aston bat ere bai. Eta gu lantegi hortan aitzen giñan, [...] jatenak eitten ta lantegi guziyian. Orduan eitten zan, behinpin, baserrian lana ondo, gustora ere, etorkizun pixkat edo... Gaineko gauzak, ekarri behar zana merkexo zalako edo... eta abar.
 -Bai.
 -Ta hola.
 -Eta, ganaduaz gain, txerriyak-eta, bazenittuzten?
 -Ez. Txerriyak ez. Txerriya, bakarren bat iñoizian behin igual izango zan hola, gero familiako edo, mahairako, biño ez, ez. Txerriyak-eta hemen ez, ez...

3. Ganadua jetzi eta apaindu goizero

- **Erref:** LEZ-024/007
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 00:09:26. **Bukatu:** 00:11:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

<p>Goizeko bostetan jaiki ohi zen gaztetatik. Abarkak jantzi eta ukuilura. Azpi-lanak eta apainketak egin, eta behiak jezten zituzten. Txarrantxa eta zepiloa pasatzen zieten ganaduei apaintzeko. Egunean hiru aldiz jezten zituzten behiak.</p>

Transkripzioa

-Eta, goiz jeikitzen ziñan, ya zortzi urtetan itzai lanetan-ta aitzeko, ze ordutan jeikitzen ziñan, ta nola izaten zan eguna?
 -Nik, jeneralmente, jeneralmente, eguneko... jeikitzia, bostak.
 -Bostak?
 -Bostak aldian. Goizo ez, ez. Beandugo ezta pentsatu ere. Ganadu-aldiya zen, ta haik garbituta jarri ein behar zian, ta gero esne pixkarra-edo kendu ta... Ama zena ere Errenteira bialdu behar zan ta, lanak zeuden ta [...] bostak.
 -Bostak.
 -Fijo! Bai, bai.
 -Ta, jeiki ta lehendabiziko lana zein izaten zan?
 -Lehenbiziko lana, oiñetakuak jantzi.

-Bai. Ze oiñetako?
-Abarkak.
-Abarkak.
-Abarkak, bai-bai, abarka; beti abarkak. Eta gero, lehenbiziko lana, ikuillua: haik garbittuta jarri, behar bezala zeatu, ta gero, jetzi.
-Ta garbittu ze itten zenuten, azpiyak atera?
-Bai. Azpiyak atera ta txarrantxa, ganauai txarrantxa pasa; zepillua ta txarrantxa pasa.
-Zer zan txarrantxa?
-Rasketa bat, illiak eta beste zikin pizarrak kentzeko, raka-raka, ta atzetik zepillua. Esku batin txarrantxa hoi, eta bestian, ba, zepillua, jeneralmente. Ta ya haik... Hori goizero. Garbitasuna. Azpiyak kendu, egunian hirutan. Guk beti egunian hirutan. Goizian, eguardin eta illunabarrin. Zepillua pasa, goizian, behin.

4. Ur bila erre kara lehortee tan

- **Erref:** LEZ-024/008
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:11:10. **Bukatu:** 00:12:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

<p>Bi aldiz ematen zitzaien egunean ura ganaduei ur korrenta ipini arte. Lehorte handia zenean gurdiarekin joan behar izaten zuten ura ekartzera; Lopeneko erre kara gehienetan.</p>

Transkripzioa

Gero, berandu arte, berandu arte, askotan izaten zan ur bildua hemen, eta ura goizian eta eguardiyan ematen zitzaiyon. Gero korrienteko ura jarri gendunian, ba jarri ziyoten bertan, bere lekuan; hoi berandugo.

Ta hura falta zenian, ba, edo lehorte pixka-pixkat itten bazan, hor guk, hor gendun behia hortan, “frailia”-edo esaten geniyona, ura [...] motor txikiya, uran presiyuakin bera [...] zana. Bañon, irriyoko ura gutxi izaten zan, eta legorte pixkat baldin bazan, ba, hori, hori legortu itten zan eta ur billa, hartu karlia ta gurdiya ta idi paria, eta ahal zan tokira, ur billa, haientzako.

-Ta nora juaten ziñaten hori...

-Gu, jeneralmente-jeneralmente, hor Lopeneko erreka hortan asko zan hor ura, behia hortan, eta horrea.

-Horrea.

-Bestela, uain galdua da, biño Urruillako (Urruleku) baserri hortan zan itturri- manantial txiki bat, oso ona, ta horrea ere bai, tak. [Normalian gutxiyo horrea. Lopeneko erreka horta.]

5. Gosaria eta merienda beti kanpoan

- **Erref:** LEZ-024/010
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:13:20. **Bukatu:** 00:15:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Ama astoarekin joaten zen Lezora eta Errenteriara esnea saltzera. Gizonak, berriz, soro edo zelaiko lanetara joaten ziren, eta bederatzi t'erdia aldera gosaria eramaten zitzairen lanean ari ziren lekura. Merienda ere berdin egiten zen. Goizean goiz "gosari txikia" egiten zen, kafe apurren bat eta huskeriaren bati. Zakua ipintzen zen burutik euria zenean.

6. Bazkal ondoren siesta

- **Erref:** LEZ-024/011
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:15:54. **Bukatu:** 00:17:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Eguerdiko hamabietan etortzen ziren etxera. Ukuiluko lanak egin eta ordu bata baino lehenago bazkaria. Ondoren, siesta beti. Hamar minutu ingurukoa izaten zen.

7. Arratsaldeko lanak

- **Erref:** LEZ-024/012
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 00:17:00. **Bukatu:** 00:18:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko lanak

Laburpena:

Arratsaldeko lana goizekoaren jarraipena izaten zen. Ilunabarrean ganajatenak egiten ziren, eta zazpiak aldera ukuilura, ganadu-gobernuak egitera.

8. Orain dela berrogei urte txekorra garestiago saltzen orain baino

- **Erref:** LEZ-024/013
- **Iraupena:** 0:03:56. **Hasi:** 00:18:34. **Bukatu:** 00:22:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

Esnearekin batera, arrautzak, letxugak edo zegoena eramaten zen saltzera. Diru gutxi hartzen zen baina pentsatzen du gaur egun baino irabazi gehiago ematen zuela orduan baserriak. Esnea eta haragia orduko prezioetan baitaude, eta produkzio gastuak, berriz, mila aldiz garestiago. Orain dela berrogei urte txekorra garestiago saltzen zuen orain baino.

9. Zakarretara Jaizkibel atzera

- **Erref:** LEZ-024/016
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:26:10. **Bukatu:** 00:27:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

Ganaduei azpiak egiteko "zakarra" ekartzera joaten ziren urruti, Jaizkibel atzeraino. Iratzea baino gehiago ote-zakarra eta belarra omen da zakarra, leku horretan iratze gutxi egiten delako.

10. Lehen etxetik irten eta jendea ikusten zen inguruan lanean

- **Erref:** LEZ-024/019
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:31:25. **Bukatu:** 00:33:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Bestelako kontuak » Gaur egungo kontuak

Laburpena:

Etxetik irten orduko ingurura begiratu eta soroetan lanean zebilen jendea ikusten zen. Orain ez duzu inor ikusten. Tristura ematen du. Ez dago baserritik bizitzerik.

11. Bordatxoko sagardotegian giro zoragarria

- **Erref:** LEZ-024/020
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 00:33:30. **Bukatu:** 00:37:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Bordatxon betidanik egon da sagardotegia eta dolarea. Zortzi kupel handi egoten ziren. Aste Santu inguruan irekitzen ziren. Jendea beteta egoten zen Bordatxo, gerra garaira arte behintzat. Gerra ostean asko jaitsi zen sagardotegi-jira. Oso giro ona egoten zen aurretik. Tokan jokutzen zen eta trabesak ere egiten ziren. Denak ezagunak eta denak lagunak. Gerra ostean ere ahalegindu ziren lehengo martxari eusten baina ezinezkoa izan zen.

12. Dantzariak sagardotegian

- **Erref:** LEZ-024/022
- **Iraupena:** 0:00:52. **Hasi:** 00:37:40. **Bukatu:** 00:38:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Lezotik etorri eta makil-dantza eta ezpata-dantza eta horrelakoak dantzatzen zituzten sagardotegian

13. Sagardotegia jendez beteta

- **Erref:** LEZ-024/024
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:39:38. **Bukatu:** 00:40:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Jai goizean gizonak egoten ziren sagardotegian, arratsaldean familiak etortzen ziren meriendatzera. Dena beteta egoten zen. Bakailao tortillak eta horrelakoak ematen zituzten baina jeneralean norberak eramaten zuen jatekoa.

14. Sagardotegiak ez zuen diru asko ematen

- **Erref:** LEZ-024/026
- **Iraupena:** 0:00:58. **Hasi:** 00:43:15. **Bukatu:** 00:44:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Ez zuen diru asko ematen sagardotegiak, sagardoa merke saltzen zutelako. Pezetaren azpitik saltzen zuten litroa. Sagardoak lan asko du.

15. Hernani eta Astigarragatik sagarra erostera Lezora

- **Erref:** LEZ-024/029
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 00:50:04. **Bukatu:** 00:52:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

Irailaren erdi aldera hasten zen sagar-biltze prozesua. Hernani-Astigarraga aldeko sagardogileak etortzen ziren Lezora sagar-erosketa tratua egitera.

16. Dolareko lanak

- **Erref:** LEZ-024/030
- **Iraupena:** 0:03:13. **Hasi:** 00:52:42. **Bukatu:** 00:55:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

Zakutan bete eta ganbarara eramaten zen sagarra. Han 10-15 egun edukitzen zen gozatzen. Gero jo egiten zen. Makina elektrikoa ezagutu du berak bere denboran. Gero dolarean zabaltzen zen. Zapaldu, patsa utzi, hurrengo egunean buelta eman eta berriz zapaldu. Sagardoa "tinilla"n pilatzen da eta handik bonbarekin kupelera pasatzen.

17. Kanilla beti, txotxa inoiz ere ez

- **Erref:** LEZ-024/032
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:57:33. **Bukatu:** 00:59:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak
- Baserría » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

Sagardoari, kupelean ipinita gero, irakiten utzi behar zaio pare bat hilabetez. Bere garaia heldutakoan botilaratu egiten da edo txotxean jarri Eurek beti kanillan zerbitu dute, sekula ere ez txotxean. Eurek kontrolatzen zuten kanilla, konfiantza handiko taldeei bakarrik uzten zitzairen beren kasa hartzen.

18. Sagar gezak eta gaziak nahastu behar sagardo ona egiteko

- **Erref:** LEZ-024/033
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:59:54. **Bukatu:** 01:01:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

Sagar mota asko nahastu behar da sagardo ona egiteko. Erreinetara ere behar du txinparta ateratzeko. Gazi gutxi (%20 inguru) eta geza asko. Hainbat sagar izen ematen du.

19. Sagardo asko egiten zen Lezoko baserrietan

- **Erref:** LEZ-024/036
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 01:04:37. **Bukatu:** 01:06:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

Lezoko edozein familiak egiten zuen orduan mila edo mila eta bostehun litro sagardo. Familiak asko kontsumitzen zuen eta bisitan edo pasadizoan etorritakoei ere beti eskaintzen zitzairen. Ardo gutxi edaten zen.

20. Gerra ostean sagardotegiak itzali

- **Erref:** LEZ-024/037

- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 01:06:55. **Bukatu:** 01:07:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Gerrak zeharo aldatu zuen sagardotegia. Prezioak igo ziren, jatekorik ez zegoen, eta sagardoak janaria behar du lagun.

21. Baserri bateko hiru kide hil soldadu frankistek

- **Erref:** LEZ-024/039
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 01:08:40. **Bukatu:** 01:10:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Baserri bateko hiru kide garbitu zituzten soldadu frankistek, batek gerrikoan lauburua zeramalak edo. Baserritik ia irten gabeko jendea zen.

22. "Trabajadoreak" sagardotegian lotan

- **Erref:** LEZ-024/042
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 01:14:07. **Bukatu:** 01:15:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Langileen Batailoietak 175 preso ("trabajadoreak") egon ziren lotan luzaroan sagardotegian. Goizero, formatu eta Jaizkibelgo errepidea egitera joaten ziren.

23. Sagar-arbolak su-egurretako "trabajadoreak"

- **Erref:** LEZ-024/045
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 01:19:03. **Bukatu:** 01:21:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Langileen Batailoiak sagastira joan eta arbolak botatzen zituzten su-egurretarako. Gutxienez hogeita hamar arbola hondatu zizkieten. Baratzetik edo sorotik ere harrapatzen zituzten gauzak. Isil-isilik egon behar.

24. Ganadu-feriak bukatu ziren

- **Erref:** LEZ-024/048
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 01:27:30. **Bukatu:** 01:29:12

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera

Laburpena:

Gaur egun ez dago lehen bezalako ganadu-feriarik. Lehen astelehenetan Irunen, ostegunetan Hernanin, larunbatetan Erreterian... FERIA-lekuak ere galdu dira. Hernanira landarea eroatera joaten da.

25. Lezoko Santa Kruzetako feria

- **Erref:** LEZ-024/050
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 01:30:22. **Bukatu:** 01:31:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera

Laburpena:

Animazio pixka bat ipintzeko, baserri bakoitzetik buru bat eramaten hasi ziren Lezoko Santa Kruzetan. Berak ere eramane izan zuen baina aspaldi laga zion.

26. Etorkizun txarra baserriak

- **Erref:** LEZ-024/052
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 01:31:50. **Bukatu:** 01:33:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Gaur egungo kontuak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Baserriaren egoera oso txarra omen da. Haragia eta esnea merke, pentsua garesti. Barazkiarekin zerbait, baina ez gehiegi. Ez bada gehiago "begiratzen", urte gutxi barru ez omen da geratuko alerik.

27. Ertzainekin erdaraz egin behar

- **Erref:** LEZ-024/054
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 01:36:10. **Bukatu:** 01:38:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Euskara biziaren erdia izan da beretzat. Euskara dagoen tokian konfiantza eta segurtasuna izaten du. Ertzainekin izandako enkontruez kexu da. Beti erdaraz egin diote. Furgonetan gerriko gabe joateagatik isuna jarri zioten. Ezin izan zuen komunikazio normalik izan ertzainek ez zekitelako euskaraz.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com